

УДК 811.112.2'37:17.026.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.22.2024.9>

ГІДНІСТЬ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЕПОХИ ВИСОКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЗА СПІВАНОЮ ІСТОРІЄЮ

Романова Н. В.

Херсонський державний університет

У статті розглянуто історію поняття “Würde”, проаналізовано терміни *співана історія* та *шпільман*, звернено увагу на символіку та функції одягу шпільмана, з’ясовано та систематизовано текстову семантику гідності. Актуальність теми дослідження зумовлено антропоцентричною спрямованістю сучасної лінгвістики та загальною тенденцією розгляду семантики мовних одиниць з позиції культурологічних і ментальних процесів.

Наукове дослідження має міждисциплінарний характер, структуроване за традиціями вітчизняної науки та враховує німецькомовне визначення аналізованого феномену. Емпіричним матеріалом слугують німецькомовні письмові пам’ятки XII–XIII століть, де йдеться про трагічні події сивої давнини, зокрема: загибель а) прибульця з іншої галактики (Зіфрід), б) Другого королівства бургундів; анексію Північного королівства нібелунгів а) прибульцем, б) бургундами; смертельну боротьбу за скарб Нібелунгів, Велике переселення народів з Азії до Європи; насильницьку смерть відомих християнському світу героїв-лицарів (Дитріх Бернський, Рюдігер, Гільдебрант) (“Das Nibelungenlied”); викрадення знатних людей (королівських нащадків); новий тип харчування малолітніх королівських нащадків на безлюдному острові (перехід від веганства до м’ясоїдства); піратство у вигляді прочан; міжусобні та релігійні війни; знуцання королеви з полонених (“Kudrun”) тощо.

Підтверджено ідею щодо семантичного зв’язку між гідністю, шляхетністю й можливістю. Виокремлено три ступені шляхетності, що корелюють із місцем проживання, походженням, вихованням, статусом, родом занять, гендером, віком. Гідність потрактовано і як енциклопедичність знань, і як етикет, і як механізм досягнення мети. Мовний матеріал досліджено за допомогою різних методів і прийомів: а) загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, моделювання), б) спеціальних (описовий, структурний, семантичний аналіз та аналіз дефініцій). Запропоновано поняття *співаної історії*, формули взаємостосунків між можновладцями та дорослими й дітьми; структуровано семантику гідності семантичними підкласами: гідність можновладців (чужинців та автохтонів); гідність малолітніх дітей можновладців (чужих і своїх); гідність (потенційних) дружин можновладців (чужинок); гідність лицарів на службі можновладців; гідність знаних лицарів; гідність окремих священників; етнічна гідність.

Ключові слова: гідність, епоха Високого середньовіччя, шпільман, співана історія, шляхетність, церква, семантика гідності.

Romanova N. V. Dignity in the German language of the High Middle Ages according to the sung history. The article deals with the history of the concept “Würde”, analyses the terms *sung story* and *spielman*, pays attention to the symbolism and functions of *spielman*’s clothing, clarifies and systematizes the textual semantics of dignity. The relevance of the research is determined by the anthropocentric orientation of modern linguistics and the general tendency to consider the semantics of linguistic units from the standpoint of cultural and mental processes.

The scientific research is interdisciplinary, structured according to the traditions of national science and takes into account the German-language definition of the phenomenon under analysis. The empirical material is based on German-language writings of the twelfth and thirteenth centuries, which refer to tragic events of ancient times, namely the death of a) an alien from another galaxy (Sigurd), b) the Second Kingdom of the Burgundians, the annexation of the Northern Kingdom of the Nibelungs by a) an alien, b) the Burgundians, the deadly struggle for the treasure of the Nibelungs, the Great Migration of Peoples from Asia to Europe, the violent deaths of knight heroes known to the Christian world (Dietrich of Bern, Rüdiger, Hildebrant) (“Das Nibelungenlied”), kidnapping of noble people (royal descendants), a new type of food for young royal descendants on a desert island (transition from veganism to meat eating), piracy under the guise of pilgrims, internecine and religious wars, and the queen’s abuse of prisoners (“Kudrun”).

The idea of a semantic connection between dignity, nobility and wealth is confirmed. Three degrees of nobility are distinguished, which correlate with place of residence, origin, upbringing, status, occupation, gender, and age. Dignity is thought of as encyclopaedic knowledge, etiquette, and a mechanism for achieving a goal. The linguistic material is studied using a number of methods and techniques: a) general scientific (analysis, synthesis, generalisation, modelling), b) special (descriptive, structural, semantic and definition analysis). The author proposes the concept of a *sung history* of the formula of relations between those in power and adults and children, and classifies the semantics of dignity into semantic subclasses: dignity of those in power (foreigners and autochthons); dignity of young children of those in power (foreigners and native); dignity of (potential) wives of those in power (foreigners); dignity of knights in the service of those in power; dignity of famous knights; dignity of individual priests; ethnic dignity.

Key words: dignity, High Middle Ages, *spielman*, *sung history*, nobility, church, semantics of dignity.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Щораз більший інтерес дослідників до проблем міжособистісних стосунків зумовив появу численних студій, які пов'язані з теоретико-методологічним доробком етики, культурології, юриспруденції, лінгвістики тощо.

Гідність – категорія складна, багатоаспектна й неоднозначна. Її вважають цінністю [33, 450], механізмом моральної практики й культури [20, 19], динамічною духовною цінністю [2, 5], шанобливою поведінкою, еством людини [37, 1088], найвищою соціальною цінністю, кодифікованою юридично [1, 55], усвідомленням «своїї значимості», самоповагою і повагою «до значимості чужої особистості» [7], моральною рисою, «яка відображає унікальну природу людини» [8, 48], позитивною моральною якістю [16, 95], загальною конституційною цінністю як «джерелом, основою та принципом всього конституційного ладу» [4, 100], почуттям [18, 278], власною цінністю, яку поважають інші люди [32, 1275], уособленням людини та її місцем у соціумі [10, 754] тощо.

Таке розмаїття і відкрите тлумачення природи гідності вказує на національні наукові традиції (зокрема німецьку та українську), наукову парадигму (лінгвістика, філософія, правознавство), актуальність проблематики. Важливість об'єкта нашого дослідження пояснюємо культурною глобалізацією, руйнацією моральних цінностей, духовною кризою; з другого боку, фрагментарністю спеціальних праць, присвячених аналізу семантики феномену німецькомовної культури загалом і середньовічного періоду зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десятиліття проблему гідності активно вивчають і аналізують. Формат наукових праць варіює – від одноосібних [5; 9; 11; 27] до групових [28] і колективних [14; 15]. Акцентують, як уже зазначалось, на лінгвістичному, філософському, правовому компонентах. Сюди додаємо й соціальний аспект, що орієнтує на гендерну складову [25, 10–11], дидактичний, що сприяє формуванню «системи ціннісного ставлення особистості до оточуючого соціального і природного довкілля та самої себе, до своєї людської, власної і національної гідності» [24, 6], лінгвокультурологічний, що перегукується з когнітивною сферою людини і функціонуванням у текстовій тканині [21], міждисциплінарний, що поєднує: а) мову, мислення, емоції, культуру та медіажурналістику [6], б) фразеологію та мислення [3], в) комунікативну філософію та комунікативну етику [17]; корпусний, що підтвердив ідею про існування індивідуальної, колективної, суспільної, національної гідності [23] тощо. Проте на периферії дотепер лишаються смислове наповнення середньовічного поняття гідності «*wirde, wierde*», механізми його вербалізації у співаній історії.

Вивчення гідності у німецькій мові епохи Високого Середньовіччя (1050–1300 роки) дає змогу проникнути в сутність поняття, побачити його загальні й специфічні особливості. Виокремлення цього періоду є умовним [13, 16]. До характерних ознак Високого Середньовіччя належать: стрімке збільшення кількості населення; етнічне містобудування;

поява нових міст / містечок; утворення Римсько-католицької церкви; віра в християнського Бога; панівне становище Німеччини в складі Священної Римської імперії; соціальна організація суспільства (еліта: король, лицарі, воїни, феодала, духовенство; народ: бюргери, селяни; культурний прошарок: шпільмани, мінезингери, трубадури, поети); втрата права власності на землю селянами та кріпацька залежність від феодала; хрестові походи, війни; чернецтво, еретичні рухи, масове паломництво; розвиток технологій; розквіт торгівлі та комерції; придворна та народна культура [22, 87–90].

Наведені ознаки так чи так впливають на формування поняття гідності, а також на його об'єктивацію німецькою мовою XII–XIII століття.

Формулювання мети і завдань дослідження. **Мета** статті – визначити лінгвістичні механізми вербалізації гідності в німецькій мові епохи Високого Середньовіччя за співаною історією.

Поставлену мету реалізуємо виконанням низки **завдань**, серед яких – висвітлення історії поняття *Würde* (гідність); уточнення понять *співана історія*, *шпільман*; розкриття символіки та функцій одягу шпільмана; виокремлення контекстів зі значенням 'гідність'; з'ясування текстової семантики гідності; систематизація семантики гідності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття *Würde* (гідність) виникло в німецькій мові у VIII столітті внаслідок економічної взаємодії між людьми [34, 898]. Щоправда, вид і форму економічної взаємодії не окреслено [36, 1062]. Очевидно, економічною взаємодією вважали спільну діяльність різних суб'єктів, які об'єднувались на період продажу чи збуту певних товарів та оцінювали вартість останніх. Паралельне вживання цього терміна фіксують для позначення авторитету людини в суспільстві, чину, звання, титулу, почесного місця. У Середньовіччі гідність ототожнюють із вартістю; ціною; дуже цінною властивістю, якістю; авторитетом; чеснотою; званням; саном; честю; ушануванням; повагою [35, 324]. Минуло понад десять віків, перш ніж гідність почали трактувати як повагу до кожної людини, а саму людину – як цінність [36, 1062].

Сучасне розуміння *Würde* репрезентовано на початку нашої наукової розвідки, тому пропонуємо дигітальну версію аналізованого поняття, що об'єднує три різновиди джерел: словники, корпуси та статистку слова [30]. Згідно зі словниковою статтею, *Würde* має три значення з варіантами: 1) а) 'повага, пошана до людини'; б) 'усвідомлення людиною власних заслуг'; 2) а) 'високе становище, висока посада тощо'; б) '(наукове) звання, відповідний ранг, відповідна посада'; 3) '*перен.* особлива аура місця; відповідне структурне оформлення (історично чи іншим чином) значущої локації' [38]. Отже, ми переконалися в тому, що гідність належить до абстрактних понять, її семантика змінювалась, розширювалась, трансформувалась і загубила свою предметну номінацію ще в давні часи.

Поняття *співана історія* не засвідчено в довідкових виданнях [32, 1002–1003; 33, 348; 37, 867]. Розгляд жанрів німецької літератури на тлі історії мови дає підстави з певним застереженням стверджувати,

що *співана історія* – це особливий різновид розповіді про героїчне минуле певного народу, племені, роду, а також про пригоди вищого прошарку населення (короля, його родичів або нащадків тощо). Співану історію виконують у супроводі музичного інструмента. Виконавець, або шпільман, є також автором музики і водночас музикантом.

Загалом шпільман – творча натура, що вміє гарно говорити, декламувати, співати, жартувати, творити музику для струнних, ударних і духових інструментів, грати на лірі, бити в барабан, сурмити, танцювати на руках, жонглювати гострими предметами, їздити верхи, стрибати через кільця в повітрі, ковтати вогонь. Він бажаний гість як у королівському замку, так і на ринковій площі. Без постійного місця проживання. Має жebraкувати або брати участь у війні. Привласнює та виконує чужі пісні (1; 2).

Вирізняє шпільмана і його яскравий одяг – червоно-зелений, -білий або -жовтий костюм. Кольори костюма шпільмана символізують світло, радість, святковість, сакральність, щастя, красу, життя, свободу, любов [31, 66, 262, 284, 860]. До негативних асоціацій костюма шпільмана належать: кров, кровопролиття, вогонь, рани, війна, конфлікт, жорстокість, смерть, депресія, інертність, байдужість тощо [31, 66, 284, 860].

Одяг шпільмана виконує важливі функції, а саме: формує імідж та образ; привертає до себе увагу; інформує про специфіку занять; впливає на емоційний стан адресата; спонукає адресата до виконання інтелектуальних дій.

У шпільмана метафоричне ім'я на зразок *Suchsbrot* («Шукач їжі»), *Suchenwirt* («Шукач господаря»), *Suchendank* («Шукач вдячності»), *Suchsland* («Шукач країни»). Таке ім'я не може не привносити в співану історію те нове, незвичне, що підносить її героїв до еталону, ідеалу, божества.

Поводився шпільман, як правило, зухвало, йому не довіряла ані влада, ані церква. Остання переслідувала шпільманів через гріховність та аморальність [29, 3]. Інакше кажучи, церква принижувала гідність творчої особистості.

Дібрані нами контексти дають змогу розглядати гідність як одну із чеснот шляхетної (*edel*, *hêr*) і заможної (*rich*) людини. Така людина має спеціальне виховання (*vil genædicliche tuon*; *Ziehet in zen êren unz er wurde ze man*), вродлива (*schæm*, *vil manic schæniu meit*), готова піти не лише на компроміс із собою заради спільного добра, але й підтримати за потреби сусіднє королівство в скрутні часи (війна, голод) (*lât mich iu erwerben êre unt ouch den frumen, ê daz iwer vînde her ze disen landen kumen*). Виокремлюємо три ступені шляхетності: шляхетний, шляхетніший і найшляхетніший. Шляхетними є чужинці знатного роду (*edel Sîvrid*), королі (*künige*: *Zîgmund*, *Liûdegast*, *Liûdegêr*, *Etцель*), знані лицарі (*Дитріх Бернський*, *Рюдігер*, *Гунтер Гільдебрант*), воїни (*Ортвін із Меца*, *Фолькер із Альція*, *Данкварт*, *Гунольд*, *Зіндольд*, *Румольд*), родичі короля (*Гернот*, *Гізельгер*, *Гаген з Троньє*), дружина короля (*Ута*, *Зіглінда*, *Брюнгільда*, *Крімгільда*); шляхетнішими – принцеси (*ein vil edel magedîn*) і їхні брати (*Die drî kûnege, als ich gesagt hân, von vil hôhem*

ellen); найшляхетнішими – хоробрі лицарі та дівчата Ісландії.

На тлі сказаного гідність грабують за походженням, статусом, віком, гендером, родом занять, географією. Водночас гідність розуміють і як енциклопедичність знань про певну людину третьою особою:

Dô sprach der ritter edele: «ist siu dir sô bekannt, daz ir sulen dienen liute unde lant. weist du s' in den zûhten, ich will sie gerne minnen» (2, 320).

Третя особа еквівалентна тут кривному родичеві протилежної або однакової статі. Їй довіряють, до неї дослухаються. Очевидним є зв'язок між енциклопедичним знанням, когнітивною оцінкою, багатим досвідом та нормою (етикет). Енциклопедичні знання відображають бачення навколишнього світу індивідуумом і складаються «із різнорівневих знань – особистісних, парадигмальних, об'єктивних, транссуб'єктивних тощо» [19, 65], когнітивна оцінка маніфестує певні інтелектуальні дії (міркування про проблему, її аналіз, обдумування, пошук нових способів її розв'язання тощо), орієнтовані на предметну ситуацію [26, 190], багатий досвід збігається із сукупністю знань, апробованих практично, норма тотожна правилам поведінки, прийнятих при дворі [12]. Отже, гідність є соціально-психологічною категорією.

Гідність як етична категорія є найвищою формою відносин між можновладцями. При цьому керуються власними інтересами та потребами, які прагнуть задовольнити. Наприклад, Зіфрід принижує себе заради одруження з красунею Крімгільдою. Він відмовляється від статусу королевича й стає васалом короля Гунтера впродовж його сватання. Після смерті Зіфріда Крімгільда принижує себе одруженням із язичником Етцелем заради помсти родичам. Вона йде проти своєї совісті й гине (2). Гунтер, Зіфрід і Крімгільда досягають своєї мети через обман. І це є природним для них. Отже, гідність на основі обману веде до насильства та когнітивного дисонансу.

Наведемо інший приклад.

Агресивний сусід Зігебанда, вельможний граф сальмейський, християнин, принижує гідність своїх юних гостей на борту судна досить майстерно: дівчатам пропонує паломницький одяг, пригощає вишуканими стравами, розпитує упереджено про полон, юнакові – синові Зігебанда – відмовляє в силі й мужності під час перебування на безлюдному острові, битві з хижими птахами, намагається взяти хлопця в полон на борту судна заради подальшого викупу (1). Мета графа – отримати викуп за полонених дітей – трансформується у винагороду. Це – неприродно для нього. Тут за гідністю стоять уже фізична сила та конструктивний діалог, які примирюють ворогуючі сторони та заперечують насилля, гноблення дорослими дітей.

Взаємостосунки між королем Гунтером і королевичем Зіфрідом характеризуємо формулами «людина людині – друг», «допомога один одному», між графом сальмейським і дітьми – «дорослий дитині – ворог», «боротьба дорослого проти всіх дітей».

Наведену та іншу семантику гідності корпусу вибирання систематизуємо в такі семантичні підкласи, як-от: **гідність можновладців** (чужинців та автохтонів); **гідність малолітніх дітей можновладців** (чужих і своїх); **гідність (потенційних) дружин можновладців** (чужинок); **гідність лицарів** на службі можновладців; **гідність знаних лицарів**; **гідність окремих священників**; **етнічна гідність**.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, гідність у німецькій мові епохи Високого середньовіччя має діалектичний характер, що

виводить на дві основні вербальні гілки – словосполучення та слово, оброблені в дусі християнської ідеології. Словосполучення об'єктивує гідність як оцінку шляхетною людиною обсягу своїх матеріальних статків, слово конститує гідність як обсяг енциклопедичних знань і позитивного досвіду третьою особою про шляхетну людину іншого королівства. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі семантики гідності сучасної німецької мови, порівнянні засобів вираження семантики гідності в споріднених (німецька, англійська) та неспоріднених (німецька, українська) мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімов О. І. Гідність і честь : їх сутність як найвищих соціальних цінностей людини. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. Вип. 3. С. 55–58.
2. Бех І. Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2008. Вип. 1 (12). С. 5–18.
3. Веремчук Е. О. Фразеологічні засоби вербалізації концепту *DIGNITY* в англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2020. № 45. Т. 2. С. 53–56.
4. Грищук О. В. Людська гідність у праві : філософсько-правова рефлексія. *Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави : тези Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року)*. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. С. 98–105.
5. Грищук О. В. Філософія конституційних цінностей : монографія. Київ : «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с.
6. Дацішин Х. Атрибутивна сполучуваність концепту *ГІДНІСТЬ* у сучасному українському інтернет-дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Журналістські науки*. 2019. № 3. С. 142–148.
7. Друль О. Кілька думок про гідність. URL: <https://zbruc.eu/node/21702> (дата звернення: 03.10.2024).
8. Дучак Б. Л. Людська гідність у праві. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 47–50.
9. Камінський П. В. Кримінально-правова характеристика за примушування до шлюбу : порівняльно-правове дослідження : дис. на здобуття наук. ступ. докт. філос. : 081. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. 184 с.
10. Козинець О. Г., Костюченко Н. Д. Філософсько-правове осмислення категорії «гідність людини» в працях мислителів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 754–758. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300294/292636> (дата звернення: 03.10.2024).
11. Костенко М. Гідність у сучасному українському соціумі. *Філософські обрії*. 2019. № 41. С. 121–130.
12. Кубрак О. Формування європейського етикету в епоху середньовіччя. 2015. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/83242/1/Kubrak_Formuvannia_uevropetskoho.pdf (дата звернення: 03.10.2024).
13. Левицький В. В. Історія німецької мови : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.
14. Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Людська гідність і права людини як основа конституційного устрою держави» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. 411 с.
15. *Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України* : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару «Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України» (м. Київ, 10–11 жовтня 2016 року) / відпов. ред. Б. Шлоер. Харків : В деле, 2017. 213 с.
16. Павленко А. В. Концептосфери *ЧЕСТЬ* і *ГІДНІСТЬ* в українській лінгвокультурі. *Актуальні питання філології та методології*. Суми : Видавництво СумДУ ім. А. С. Макаренка, 2017. С. 91–96.
17. Петренко М. О. Концепт людської гідності в сучасній комунікативній філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2018. Вип. 1–2. С. 57–68.
18. Пітякова Т. С. Етика як «практична філософія». *Вільчинський Ю. М. Філософія*. Київ : КНЕУ, 2019. С. 265–283.
19. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 292 с.
20. Сайтарлі І. А. Культура міжособистісних стосунків : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2007. 240 с.
21. Серкал Т. С. Лексема «гідність» в українській лінгвокультурі. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9–10 квітня 2021 року). Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. С. 47–51.
22. Ходаковська Н. Г. Еволюція поетичних норм німецьких віршованих текстів давньо- та середньовісньонімецького періодів : монографія. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2019. 222 с.
23. Чабан В. М. Концептосфера «ГІДНІСТЬ» в українській лінгвокультурі (за матеріалами корпусу текстів). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10. С. 208–213.
24. Чорна К. І. (заг. ред.). Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : методичний посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 260 с.
25. Ярема М. Теорія гендеру як заперечення гідності людини. *Grani*. 2021. Т. 24 (11). С. 5–13. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1711/1684> (дата звернення: 03.10.2024).

26. Яремійчук О. В., Кушнір Ю. В. Когнітивні стилі та особливості прояву стресостійкості у студентської молоді. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вінниця, 2021. № 13. Т. 2. С. 189–193.
27. Barilan Y. M. Human Dignity, Human Rights and Responsibility. The New Language of Global Bioethics and Biolaw. Tel Aviv : MIT Press, 2012. 349 p.
28. Galvin K. T., Todres L. Dignity as honor-wound : an experiential and relational view. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*. 2015. Vol. 21. Issue. 3. P. 410–418.
29. Huber B. Spielleute im Mittelalter. Jugendreferentenseminar Nord 2007 / 2008. URL: http://obj2.peak.at/files/Spielleute_im_Mittelalter.pdf (дата звернення: 05.10.2024).
30. Zitieren des DWDS. URL: <https://www.dwds.de/d/zitieren> (дата звернення: 05.10.2024).

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

31. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
32. Götz D. (Hsg.). Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. München : Langenscheidt, 2019. 1343 S.
33. Hecht D., Schmollinger A. Basiswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Київ : Методика, 2004. 496 с.
34. KLUGE. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Berlin ; Neu York : Walter de Gruyter, 1999. 924 S.
35. Lexer M. Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. Leipzig : S. Hirzel Verlag, 1974. 343 S.
36. Paul H. Deutsches Wörterbuch. Tübingen : Niemeyer, 1992. 1132 S.
37. WAHRIG. Wörterbuch der deutschen Sprache. München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 2012. 1152 S.
38. Würde. Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute. URL: <https://www.dwds.de/wb/W%C3%BCrde#d-1-1> (дата звернення: 05.10.2024)/

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bartsch K. (Hrg.). Kudrun. Leipzig : F. A. Brockhaus, 1867. XXIV. 360 S.
2. Zarncke F. (Hrg.). Das Nibelungenlied. Leipzig : Georg Wigand's Verlag, 1871. CXX. 446 S.

REFERENCES

1. Anisimov, O. I. (2014). Hidnist I chest: ikh sutnist yak naivshchychkh sotsialnykh tsinnosti lyudyny [Dignity and honour: their essence as the highest social values of a person]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*, 3, 55–58 [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2008). Pochuttya hidnosti u dukhovnonu rozvytku osobystosti [A sense of dignity in the spiritual development of the individual]. *Teoretyko-metodychni problem vykhovannya ditei ta uchnivskoi molodi*, 1 (12), 5–18 [in Ukrainian].
3. Veremiichuk, E. O. (2020). Frazeolohichni zasoby verbalizatsii kontseptu *DIGNITY* v anhliiskii movi [Phraseological means of verbalising the concept of *DIGNITY* in English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filohiya*, 45/2, 53–56 [in Ukrainian].
4. Hryshchuk, O. V. (2018). Lyudska hidnist u pravi: filosofsko-pravova refleksiya [Human dignity in law: philosophical and legal reflection]. *Ludska hidnist I prava lyudyny yak osnova konstytutsiinoho ustroyu derzhavy: tezy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Khmelnytskyi, 19–20 zhovtnya 2018 r.). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universytet upravlinnya ta prava, 98–105 [in Ukrainian].
5. Hryshchuk, O. V. (2019). Filosofiya konstytutsiinykh tsinnosti [Philosophy of constitutional values]. Kyiv: Kompaniya VAITE [in Ukrainian].
6. Datsyshyn, Kh. (2019). Atrybutyva spoluchuvanist kontseptu *HIDNIST* u suchasnomu ukrainskomu internet-dyskursi [Attributive compatibility of the concept of *DIGNITY* in contemporary Ukrainian Internet discourse]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha". Seriya: Zhurnalistski nauky*, 3, 142–148 [in Ukrainian].
7. Drul, O. (2024). Kilka dumok pro hidnist [A few thoughts on dignity]. URL: <https://zbruc.eu/node/21702> [in Ukrainian].
8. Duhak, B. L. (2017). Lyudska hidnist u pravi [Human dignity in law]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, 200, 47–50 [in Ukrainian].
9. Kaminskyi, P. V. (2022). Kryminalno-pravova kharakterystyka za prymushuvannya do shlubu: porivnyalno-pravove doslidzhennya [Criminal Law Characteristics of Coercion to Marriage: A Comparative Legal Study]. (Dysertatsiya doktora filosofii). Odesa [in Ukrainian].
10. Kozynets, O. H., Kostyuchenko, N. D. (2024). Filosofsko-pravove osmyslennya katehorii "hidnist lyudyny" v pratsyakh myslytliv [Philosophical and legal understanding of the category of "human dignity" in the works of thinkers]. *Analitichno-porivnyalne pravoznavstvo*, 1, 745–758. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300294/292636> [in Ukrainian].
11. Kostenko, M. (2019). Hidnidst u suchasnomu ukrainskomu sotsiumi [Dignity in modern Ukrainian society]. *Filosofski obrii*, 41, 121–130 [in Ukrainian].
12. Kubrak, O. (2015). Formuvannya evropeiskoho etyketu v epokhu serednovichchya [The formation of European etiquette in the Middle Ages]. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83242/1/Kubrak_Formuvannia_yevropeiskoho.pdf [in Ukrainian].
13. Levytskyi, V. V. (2007). Istoriya nimetskoii movy [History of the German language]. Vinnytsya : Nova Knyha [in Ukrainian].
14. Lyudska hidnist I prava lyudyny yak osnova konstytutsiinoho ustroyu derzhavy [Human dignity and human rights as the basis of the constitutional order of the state]: tezy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi koferentsii (m. Khmelnytskyi, 19–20 zhovtnya 2018 roku). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universitet upravlinnya ta prava, 2018 [in Ukrainian].

15. Lyudska hidnist u pravi Nimechchyny, Polshchi ta Ukrainy [Human dignity in the law of Germany, Poland and Ukraine]: materialy mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho seminaru (m. Kyiv, 10–11 zhovtnya 2016 roku). Kharkiv: V dele, 2017 [in Ukrainian].
16. Pavlenko, A. V. (2017). Kontseptosfery *CHEST* i *HIDNIST* v ukrainskii linhvokulturi [The concepts of *HONOUR* and *DIGNITY* in Ukrainian linguistic culture]. *Aktualni pytannya filolohii ta metodolohii*. Sumy: Vydagnytstvo SumDU im. A. S. Makarenka, 91–96 [in Ukrainian].
17. Petrenko, M. O. (2018). Kontsept lyudskoi hidnoisti v sutsasni komunikatyvni filosofii [The concept of human dignity in modern communication philosophy]. *Mulytversum. Filosofskiyi almanakh*, 1–2, 57–68 [in Ukrainian].
18. Pityakova, T. S. (2019). Etyka yak “praktychna filosofiya” [Ethics as “practical philosophy”]. *Vilchynskiyi, Yu. M. Filosofiya*. Kyiv: KNEU, 265–283 [in Ukrainian].
19. Prykhodko, A. M. (2002). Skladnisuryadne rechennya v suchasni nimetskii movi [Complex sentences in modern German]. Zaporizhzhya: ZDU [in Ukrainian].
20. Saitarly, I. A. (2007). Kultura mizhosobystisnykh stosunkiv [Culture of interpersonal relationships]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
21. Serkal, T. S. (2021). Leksema “hidnist” v ukrainskii linhvokulturi [The lexeme “dignity” in Ukrainian linguistic culture]. *Suchasni naukovyi doslidzhennya predstavnykiv filolohichnykh nauk ta ikhnii vplyv na rozvytok movy ta literatury: tezy dop. Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Lviv, 9–10 kvitnya 2021 roku). Lviv: LOHOS, 47–51 [in Ukrainian].
22. Khodakovska, N. H. (2019). Evolyutsiya poetychnykh norm nimetskykh virshovanykh tekstiv davno- ta serednoverkhnonimetskoho periodiv [The Evolution of Poetic Norms in German Poetic Texts of the Old and Middle High German Periods]. Kyiv: Vydavnychiy tsestr KNLU [in Ukrainian].
23. Chaban, V. M. (2016). Kontseptosfera “HIDNIST” v ukrainskii linhvokulturi (za materialamy korpusu tekstiv) [The conceptual sphere of “DIGNITY” in the Ukrainian linguistic culture (based on the materials of the corpus of texts)]. *Aktualni problem filolohii ta perekladoznavstva*, 10, 208–213 [in Ukrainian].
24. Chorna, K. I. (Ed.). (2014). Vykhovannya kultury hidnosti ditei ta uchnivskoi molodi v pozaurochnii diyalnosti zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Fostering a culture of dignity for children and students in the extracurricular activities of secondary schools]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
25. Yarema, M. (2021). Teoriya henderu yak zaperechennya hidnosti lyudyny [Gender theory as a denial of human dignity]. *Grani*, 24 (11), 5–13. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1711/1684> [in Ukrainian].
26. Yaremiichuk, O. V., Kushnir, Yu. V. (2021). Kohnityvni styli ta osoblyvosti proyavu stresostiikosti u studentskoi molodi [Cognitive styles and peculiarities of stress resistance in students]. *Visnyk studentskoho naukovohto tovariustva Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylya Stusa*, 13 (2), 189–193 [in Ukrainian].
27. Barilan, Y. M. (2012). Human Dignity, Human Rights and Responsibility. The New Language of Global Bioethics and Biolaw. Tel Aviv : MIT Press
28. Galvin, K. T., Todres, L. (2015). Dignity as honor-wound: an experiential and relational view. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 21 (3), 410–418
29. Huber, B. (2024). Spielleute im Mittelalter. [Minstrels in the Middle Ages] *Jugendreferentenseminar Nord 2007 / 2008*. URL: http://obj2.peak.at/files/Spielleute_im_Mittelalter.pdf [in German].
30. Zitieren des DWDS. [Citing the DWDS.] 2024. URL: <https://www.dwds.de/d/zitieren> [in German].

DICTIONARIES

31. Kotsura, V. P., Potapenko, O. I., Kuibida, V. V. (Eds.). (2015). Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Encyclopaedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Havryshchenko V. M. [in Ukrainian].
32. Götz, D. (Hsg.). (2019). Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. [Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache] München: Langenscheidt [in German].
33. Hecht, D., Schmollinger, A. (2004). Basiswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. [Basic Dictionary of German as a Foreign Language] Kyiv: Metodyka [in German].
34. KLUGE. (1999). Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. [Etymological Dictionary of the German Language] Berlin; Neu York: Walter de Gruyter [in German].
35. Lexer, M. (1974). Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. [Middle High German Pocket Dictionary] Leipzig: S. Hirzel Verlag [in German].
36. Paul, H. (1992). Deutsches Wörterbuch. [German Dictionary] Tübingen: Niemeyer [in German].
37. WAHRIG. (2012). German Dictionary. [German Dictionary] München: Deutscher Taschenbuch Verlag [in German].
38. Würde. Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute. [Würde. The German vocabulary from 1600 to today] 2024. URL: <https://www.dwds.de/wb/W%C3%BCrde#d-1-1> [in German].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIALS

1. Bartsch, K. (Hrg.). (1867). Kudrun. Leipzig: F. A. Brockhaus [in German].
2. Zarncke, F. (Hrg.). (1871). Das Nibelungenlied. Leipzig: Georg Wigand's Verlag [in German].